

บทที่ 1

บทนำ

1.1 สภาพปัญหาและความสำคัญ

ความยากจนของประชาชนในชนบท และชุมชนเมือง คือการไม่มีทุน และขาดโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย ตลอดจนการบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นเร่งด่วน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นกองทุนที่เกิดขึ้นตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล มี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงต่อรัฐสภา วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ซึ่งรัฐบาลได้เห็นความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับรากหญ้า รวมทั้งสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต จึงได้จัดสรรเงินกู้จากธนาคารออมสิน เป็นวงเงินประมาณ 80,000 ล้านบาท มีระยะเวลาการชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ย 8 ปี และการชำระหนี้เงินกู้นี้ จะตั้งไว้ในงบประมาณรายจ่ายประจำปี ให้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองๆ ละ 1 ล้านบาท โดยมีเป้าหมายการดำเนินงาน 74,881 กองทุน(หมู่บ้าน 71,504 หมู่บ้าน และ ชุมชนเมือง 3,237 ชุมชน) เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน และเพื่อเป็นการสร้างศักยภาพและเสริมความเข้มแข็งด้านสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน โดยกองทุนแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

(1) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นกองทุนรวมในระดับชาติเพื่อจัดสรรให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมือง

(2) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ กองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อเริ่มก่อตั้งจะได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (หมู่บ้านและชุมชนเมืองละ 1 ล้านบาท) เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองบริหารจัดการเอง

โครงการกองทุนหมู่บ้านนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับโครงการเงินผันที่มุ่งเน้นรายจ่ายเพื่อชนบท และการผันเงินจากสถาบันการเงินสู่เกษตรกร และมีลักษณะเหมือนกับโครงการกองทุนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน แต่ครอบคลุมเป้าหมายมากกว่า จำนวนเงินมากกว่าและดำเนินการได้รวดเร็วกว่า

รัฐบาลซึ่งมี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี มีเจตนารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหาความยากจน โดยได้กำหนดนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้ง

เพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคม ของประเทศในอนาคต

กองทุนหมู่บ้านมีการบริหารงานโดยคณะกรรมการหมู่บ้านจำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 15 คน ประกอบด้วย กรรมการซึ่งมาจากการคัดเลือกระหว่างสมาชิกด้วยกัน ตามระเบียบคณะกรรมการกำหนด โดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(1) บริหารจัดการกองทุน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุน เพื่อสอดคล้องและเกื้อกูลกับกองทุนอื่นๆที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน ออกระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์ หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุนที่ไม่ขัดแย้งกับระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด และต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก

(2) จัดทำทะเบียนสมาชิก ทั้งที่เป็นกลุ่มองค์กรชุมชน หรือปัจเจกบุคคลในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

(3) สำรวจและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อุตสาหกรรมครัวเรือน และวิสาหกิจชุมชนในเขตท้องที่หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองนั้น ตลอดจนสำรวจและจัดทำข้อมูลดังกล่าวของกองทุนอื่นๆที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(4) พิจารณาการให้กู้เงินตามระเบียบหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด โดยการขอกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ดังนี้

- พัฒนาอาชีพ
- สร้างงาน
- สร้างและเพิ่มรายได้
- ลดรายจ่าย
- อุตสาหกรรมและ/หรือธุรกิจขนาดเล็กในครัวเรือน
- เพื่อการฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน

วงเงินกู้ยืมรายหนึ่งไม่เกิน 20,000 บาท เว้นแต่ผู้ขอกู้รายใดขอกู้เกิน 20,000 บาท จะต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก จึงให้กู้เกิน 20,000 บาทได้ แต่ต้องไม่เกิน 50,000 บาท ผู้ขอกู้ต้องขอเปิดบัญชีเงินฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์กับ ธนาคารออมสินหรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เพื่อรับโอนเงินที่ได้รับอนุมัติให้กู้ยืมจากธนาคารไปดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของผู้กู้ต่อไป โดยมีระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ยืมไม่เกิน 1 ปี

(5) ทำนิติกรรมสัญญา หรือดำเนินการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับภาระผูกพันของกองทุน

(6) จัดหรือเรียกประชุมสมาชิกตามที่กำหนดหรือได้ตกลงกัน หรือตามที่สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกทั้งหมดลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอ และจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน นับแต่วันที่รับคำร้อง

(7) จัดทำบัญชีและส่งมอบเงินที่ได้รับการจัดสรร ดอกผล ผลตอบแทนหรือรายได้ที่เกิดขึ้นจากเงินที่ได้รับการจัดสรรจากคณะกรรมการคืนให้แก่กองทุนให้ครบเต็มตามจำนวนที่ได้รับอนุมัติให้เบิกจ่าย ในกรณีที่คณะกรรมการมีหนังสือหรือคำสั่งเป็นที่สุด เนื่องจากคณะกรรมการกองทุนไม่ปฏิบัติตาม หรือบริหารจัดการกองทุนไม่เป็นไปตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด

(8) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการกำหนดหรือมอบหมาย

ที่มาของเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบด้วย เงินและทรัพย์สิน ดังนี้

(1) เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ

(2) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้โดยปราศจากภาระผูกพัน

(3) เงินกู้ยืม

(4) ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกองทุน

(5) เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก หมายถึง เงินที่สมาชิกตกลงที่จะฝากหรือออมไว้กับกองทุนตามแต่ที่จะตกลงกันได้ โดยให้ถือว่าเงินออมเป็นเงินสะสม และจะถอนหรือปิดบัญชีได้ต่อเมื่อพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก ตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด

(6) เงินค่าหุ้น

(7) เงินสมทบจากกลุ่ม หรือองค์กรสมาชิก

(8) เงินหรือทรัพย์สินอื่นๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

ในส่วนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเขตเทศบาลตำบลจ่อห่อได้มีการจัดตั้งครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2544 จำนวน 6 หมู่บ้าน คือหมู่ที่ 1, หมู่ที่ 3, หมู่ที่ 4, หมู่ที่ 5, หมู่ที่ 13, และหมู่ที่ 14 โครงการนี้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้ประชาชนมีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เงินที่รัฐบาลจัดสรรให้แก่กองทุนหมู่บ้านนั้นไม่ได้เป็นเงินที่ให้เปล่า แต่เป็นเงินที่ให้แก่มูลนิธิหมู่บ้านและชุมชนในลักษณะของเงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ภายในหมู่บ้าน และกำหนดให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านบริหารจัดการให้ชาวบ้านกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ แล้วแต่การจัดการของคณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งการรับฝากเงินสัจจะ เพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาชุมชนให้พึ่งตนเอง ได้สร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยมุ่งเน้นพัฒนาอาชีพ ยุกระดับอุตสาหกรรมครัวเรือนและรัฐวิสาหกิจชุมชน เพื่อเปลี่ยนชุมชนให้เป็นแหล่งสร้างงาน สร้างรายได้ อันจะก่อให้เกิดความเชื่อมโยงอย่างสูงกับภาคเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีในการก้าวไปข้างหน้าพร้อมกัน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ

ด้วยเหตุผลข้างต้นผู้วิจัยจึงศึกษาถึงพฤติกรรมในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของประชาชนในองค์กรส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี ในการมีส่วนร่วมของประชาชนและเพื่อให้เกิดการพัฒนา และแก้ไขปัญหาความยากจนโดยเฉพาะ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของประชาชนเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ ต่อสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขต เทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิก

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1. ช่วงอายุ ระดับการศึกษา ขนาดของครอบครัว ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกและความรู้ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีผลต่อการเข้าร่วมเป็นสมาชิก
2. พฤติกรรมในการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีความแตกต่างกัน
3. สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกฯ คณะกรรมการและผู้นำชุมชนที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีความแตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย เรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของประชาชนเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา” ได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้ ศึกษากลุ่มประชาชน คณะกรรมการกองทุนและหัวหน้าชุมชน ที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เทศบาลตำบลจอหอ เท่านั้นขอบเขตของการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย

1.4.1 ประชากร

การวิจัยนี้จะศึกษาเฉพาะหมู่บ้าน ที่ได้มีจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านฯ ที่มีประชากรในกลุ่มเป็นสมาชิก และอยู่ในเขตเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาโดยแบ่งเป็น 6 หมู่บ้านได้แก่หมู่ที่ 1, หมู่ที่ 3, หมู่ที่ 4, หมู่ที่ 5, หมู่ที่ 13 และหมู่ที่ 14 (ข้อมูล ณ ปี พ.ศ.2544) เพื่อประกอบการทำวิจัยปี พ.ศ. 2546 (กรกฎาคม 2546 – พฤษภาคม 2547)

1.4.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ทั้งที่เป็นสมาชิกกองทุนฯ และไม่ได้เป็นสมาชิกฯ โดยสมาชิกกองทุนฯ จะสุ่มมาจากแต่ละหมู่บ้านเพียงบางส่วน และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนฯ ที่ได้จากการสุ่มในแต่ละหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลจอหอเช่นกัน

1.4.3 วิธีการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้จะเน้นการศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกในกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และผู้ไม่ได้มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกของกองทุนหมู่บ้านที่ได้มีการจัดตั้งกองทุน

1.4.4 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

1.4.4.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variable) ประกอบด้วย

- 1) ข้อมูลส่วนบุคคลได้แก่
 - (1) อายุ
 - (2) ระดับการศึกษา
 - (3) สถานภาพการสมรส
 - (4) จำนวนสมาชิกในครอบครัว
 - (5) จำนวนสมาชิกที่มีส่วนร่วมในกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2) ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ
 - (1) สถานภาพสมาชิกในครอบครัว
 - (2) อาชีพของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - (3) รายได้จากการประกอบอาชีพของครอบครัว
 - (4) ภาระหนี้สิน
 - (5) แหล่งกักเก็บเงินของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - (6) ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - (7) เหตุผลที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกและไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - (8) หลักการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1.4.4.2 ตัวแปรตาม (Dependent variable) ประกอบด้วย

- 1) ความรู้เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านในด้านต่างๆ ดังนี้
 - (1) ความหมายและวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - (2) การจัดตั้งและการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 - (3) หลักการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2) พฤติกรรมในการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1.5 นิยามคำศัพท์

1. **พฤติกรรมการมีส่วนร่วม** หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านโดยตรงหรือการสนับสนุนให้ผู้อื่นเข้าร่วมในกิจกรรมที่สมาชิกพึงกระทำต่อโครงการกองทุนหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่โดยตรง เช่น การเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง การปฏิบัติตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและหน้าที่ทางอ้อม เช่น การรู้จักประหยัด การอดออม การเสียสละ เอื้ออาทร และการเป็นคนดีมีความซื่อสัตย์
2. **ความรู้** หมายถึง ความสามารถในการจำและความเข้าใจในเรื่องกองทุนหมู่บ้าน โดยทั่วไปของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเกี่ยวกับความหมาย วัตถุประสงค์ หลักการโครงสร้างของกองทุนหมู่บ้าน การจัดตั้งและการดำเนินการของกองทุนตลอดจนสิทธิ และหน้าที่ของสมาชิก
3. **กองทุน** หมายถึง ความหมายกองทุนหมู่บ้านอีกทั้งชุมชนเมืองตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดให้เป็นหมู่บ้านตามระเบียบกองทุนหมู่บ้าน
4. **หมู่บ้าน** หมายถึง หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะการปกครองท้องที่
5. **ชุมชนเมือง** หมายถึง ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาลในเขตปกครองท้องถิ่นพิเศษและชุมชนอื่น โดยกำหนดว่าชุมชนใดเป็นชุมชนเมืองให้กำหนดเป็นไปตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด
6. **เงินฝากสัจจะ** หมายถึง เงินที่สมาชิกตกลงกันที่จะฝากหรือออมไว้กับกองทุนหมู่บ้านตามแต่จะตกลงกันโดยให้ถือว่าเงินออมเป็นเงินสะสม และจะถอนหรือปิดบัญชีได้ก็ต่อเมื่อพ้นสภาพการสมาชิกตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนหมู่บ้านกำหนด

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. พฤติกรรมการมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกในโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของประชาชนตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
2. ผลการศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาส่งเสริมและสนับสนุนงานการจัดการทางด้านกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของประชาชนตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาต่อไป